

Friedrich-Universität Bützow

**Rector Et Concilium Academiae Fridericianae Buetzoviensis Cives De Beneficiis
Spiritus Sancti, In His Pentecostes Festis Diebus Pie Meditandis Monent.
Proposita Brevi Commentatione, De Operationibus Spiritus Sancti Ab
Enthusiasmo, Secundum Ecclesiae Evangelicae Decreta, Cautè Et Sollicite
Secernendis**

Buetzovii: Typis Johann. Gotth. Fritzii, [1764?]

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn1788703367>

Druck Freier Zugang

M-1258, 10.

K. 1764

RECTOR ET CONCILIUM ACADEMIÆ
FRIDERICIANÆ BUETZOVENSIS
CIVES

DE
BENEFICIIS SPIRITUS SANCTI,
IN HIS

PENTECOSTES FESTIS DIEBUS

PIE MEDITANDIS
MONENT.

PROPOSITA BREVI COMMENTATIONE,

DE
OPERATIONIBUS SPIRITUS SANCTI AB
ENTHUSIASMO, SECUNDUM ECCLESIAE
EVANGELICÆ DECRETA, CAUTE ET
SOLLICITE SECERNENDIS.

BUETZOVII

TYPIS JOHANN. GOTTH. FRITZII, SEREN. PRINC. AUL.
ET ACADEM. TYPOGR.

M. 1258¹⁰

1786¹⁰

RECTOR ET CONCILIUM ACADEMICUM

UNIVERSITATIS ROSTOCKENSIS

CIVES

DE

BENEDICTI SPIRITUS SANCTI

ET HIS

PENITENTIOSA

FESTIVITATIBUS

RE MEMORANDIS

MONAST

PROPOSITA BREVI COMMENTATIONE

DE

OPERATIONIBUS SPIRITUS SANCTI AB
ENTHUSIASMO, SECUNDUM ECCLESIAE

EVANGELICAE DECRETIS, CAUTE ET

SOLICITE SEGERE

ROSTOCK

1788

1788

I. N. J.

Quod si, quæ fata ecclesia Christi per singula retro
 sæcula subiit, cogitemus; cunctos hominum tur-
 bulentorum & veritati inimicorum conatus, cu-
 juscunque demum generis cæteroquin errores
 ipsorum fuerint, eo semper & ultimo collatos esse reperimus,
 ut Scripturæ S. primaria decreta de Christo mediatore perverte-
 rent, ejusque tollerent beneficia generi humano parta. Hoc
 enim sublato, quia fundamentum & summa religionis sit divi-
 nitus revelatæ, ingenium humanum se putat posse facili nego-
 tio & impune sua sequi somnia. Odit & averfatur efferatus
 hominum animus castigari & in ordinem aliquem redigi: nescit
 aliunde pendere: vult sibi ipse sufficere, & in semet, certe
 in cunctis aliis rebus potius, requiescere, quam in uno Christo.
 Atque hic quidem est iste infaustus fons, unde non tantum a-
 pertæ inimicitæ apud homines adversus verbum Dei, sed &
 subtiliores istæ artes protrusæ sunt & procreatæ, quibus vafri-
 ties humani ingenii oracula divina, quando ea aperte abjicere
 non audet, alio traducere & cum suis conciliare visis conatur.
 De priori isto genere manifestorum hostium hoc loco nihil at-
 tinet dicere, cum res ipsa loquatur. Sed fuerunt inter eos,

qui Christiani videri volebant, primis temporibus, qui ipsum de Deo creatore dogma plane everterent, mundi fabricam naturæ cuidam aut imbelli aut omnino malignæ tribuentes; ita tamen, ut cuncta potissimum eo spectarent, quo inducis de natura & statu hominum ineptis opinionibus, primum istud caput, quid sit Christus, quæ ejus beneficia, quæ ratio perveniendi per Christum ad salutem, simul funditus tolleretur. His, cum nimis essent crassi & rudes, fortitudine doctorum facile repulsis, & ex ecclesiæ sinibus ejectis; exstiterunt medios inter Christianos, qui majori arte speciosiorique apparatu, reliqua de Deo creatore decreta, & quæ cum istis proxime conjuncta sunt, intacta relinquentes, de Christi persona ea ratione philosophabantur, ut tota vis revelatæ religionis enervaretur, neque vera sententia, quale fuerit Dei consilium in mittendo filio, quinam fructus inde in humanum genus redundantes, ullo posset modo consistere. Quid enim ad animi fiduciam miseris nobis creaturis ab eo redemptore præcipui foret expectandum, qui ipse sit creatura, & redemptore fortasse indigeret? sed inter hæc certamina, quæ ad informandas veras animi notiones de Deo creatore, atque deinceps de persona Christi, pertinebant, infelicia quædam semina aliarum opinionum, negligentia & imprudentia nonnullorum doctorum sparsa sunt, quæ veræ Christi religioni & veræ doctrinæ de via ad beatam vitam, atque de fructibus mortis & gloriæ Christi, haud minora minarentur pericula. Virtutem, qua Deo placeamus, passim in nobis esse positam, nonnulli imprudenter ferebant. Atqui, qua tandem ratione, quid Christus attulerit atque polliceatur, existimare poteris, si quid tibi desit, ipse ignores? gliscebant ejusmodi incautæ sententiæ inter nonnullos, dum *seculo quinto* infaustæ istæ *de gratia* disputationes in publicam lucem prorumperent. Qui pravas hac in parte sequebantur opiniones, quidquid priores doctores tam privatim, quam in ecclesiasticis conventibus de Deo, & de persona atque rebus gestis Jesu Christi statuerant decreverantque, sancte atque summo studio a se servari, volebant

bant videri. At, quas de hominum statu atque indole profe-
rebant, sententiis funditus tollebant veram Scripturæ doctrinam
de fructibus mortis & meritorum Christi: quod horum virtute
tantummodo Deo placeamus, atque ipse Christi spiritus dunta-
xat animum humanum renovare, & ad veram vitam revocare
possit. Quas quidem res non Christo debere isti, sed sibi
ipsis studiisque suis acceptas referre volebant. Sed hoc loco
istud imprimis mirabile videri debet, quod, qui deinceps pri-
scis veritatis propugnatoribus successerant in muneribus atque
titulis doctores, eorumque studiosissimos sectatores sese jactita-
bant, neglecta plane eorum vera sententia, ipsos errores ab
istis tam acriter reprehensos susceperint, ecclesiæque doctri-
nam sensim commutarint in ejusmodi opiniones, quas prisca
ecclesia plane averfata erat. Neque in eo persistebat aut insci-
tia aut malignitas horum hominum: ipsum verum prioribus
temporibus traditum criminando persequerantur, erroribusque
suis vetustæ & purioris doctrinæ titulo atque specie exornatis,
prisca piorum doctorum dogmata errorum nomine infamare, &
ex ecclesia proscribere tentarunt. Qualis quidem impudentia
in scholasticis doctoribus mediæ ævi vel maxima fuit, atque in
hoc inprimis dogmate de fructibus redemptionis Christi, conspici
potest. Istum enim fructum cum Scriptura S. & prisca eccle-
sia duplicem poneret, tum ut tota animi fiducia de reconcilia-
tione nostra cum Deo non nisi Christi morte & meritis nitere-
tur, tum ut animi humani vires, quod ad veram Dei & Chri-
sti notitiam vitamque vere beatam attinet consequendam, non
jam languentes sed omnino emortuæ, Spiritus sancti tantum-
modo gratiosa operatione, quæ nobis Christi morte parta sit,
reparari, sicque vera vita nobis atque libertas restitui possit &
debeat; isti mirabiles theologi, qui omnes propemodum ca-
thedras occupaverant, universamque repleverant ecclesiam in-
eptiis atque clamoribus suis, rem eo sensim perducebant, ut
qui utrumque istud propugnarent, non ignominia & infamiae
modo, sed extremis ferri & ignis suppliciis expositi essent.

Atque ista quidem ætate iis, qui doctrinæ ecclesiasticæ corruptoribus molesti erant, tremendum *hæreseos* nomen paratum erat, quo vix quidquam, quod magis reformidandum esset, excogitari aut fingi poterat. Quæ quamvis artificia his nostris temporibus, apud eos coetus certe, qui ab ecclesia romana secesserunt, quodammodo evanuerint, atque obsoleta *hæretici* criminatio propter istum ipsum, cui exposita erat, nefarium abusum, cum innocentissimo cuique hæreseos nota inureretur, ita contemni coeperit, ut callidi homines eam ad opprimendam veritatem haud satis idoneam in posterum esse putent; aliæ tamen artes videntur succrescere, non apud eos tantum, qui apertas inimicitias adversus Christi religionem exercent, sed & apud alios nonnullos: qui, quamquam Christiani videri velint, vix tamen æquo animo ferunt, quidquid de una salutis via per Christi mortem & merita, atque imprimis de Spiritus sancti efficacia ad reparandum humanum genus plane corruptum atque ineptum, adhuc in ecclesia traditum est. *Enthusiasmi* atque *Enthusiastæ* convicium huic hominum generi æque tritum est, atque prioribus istis calumnia *hæreseos*. Etenim quamquam hæc tempora illis vinculorum & suppliciorum potestatem, ad extirpandas sententias ipsis molestas, adhuc haud concesserint; ipsum tamen enthusiasmi crimen, propter incredibilem stoliditatem errorum, qui illius primitus a cordatis & prudentibus theologis postulari solebant atque adhuc solent, videtur æque atrum nec minus terribile esse, atque olim ex eadem ratione hæreseos atque hæretici nomen. Hac igitur ignominia notatas sententias putant posse apud imperitos in contemptum adduci, sensimque opprimi, unacum illarum propugnatoribus, qui ipsis bilem movent. Ego vero istos homines sæpe mirari soleo, erga cunctos alios, qui ab ipsis in religionis negotio dissentiant, lenitatem animi summam & commendare & re ipsa exercere; in solos vero eos esse implacabiles, qui ad unum Christum, & ad unam Spiritus sancti gratiam universam humani generis salutem referunt: quos continuo ab istis, neglectis omni-

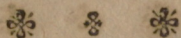
omnibus modestiæ & ipsius civilitatis legibus, exquisitis conviciis proscindi & lacerari videmus. Quæ cum videantur eo comparata esse, ut aut terreant eos, qui Christi religionem ejusque veram faciem atque indolem propugnant, aut utique operam eorum irritam reddant; hoc magis vigilandum est cordatis theologis, neque reformidandæ istæ criminationes, quæ parum abest, quin sensim cedant in honorem & gloriam eorum, qui excelsio animo opponunt sese perversitatis & errorum torrenti.

Sunt vero voces ἐνθουσιαζειν, & ἐνθουσιασμος, apud priscos græcæ linguæ auctores ancipitis potestatis. Qui profani vocantur scriptores, plerumque ita utuntur iis, ut rem bonam & laudabilem intelligi velint. Vates enim suos, quos furore vere divino agitari putabant, ἐνθουσιαζειν dicebant, & huncce furem vocabant ἐνθουσιασμον. Iidem in universum afflatum quendam divinum, quamvis non conjunctum cum furore sive mentis alienatione, cum Deus proxime in hominis animum operando influit, τὸ ἐνθουσιασμος voce appellabant. Ita certe Aristoteles apud SEXTUM EMPIR. *adv. Mathem.* L. IX. *segm.* 20, p. 553, ejusmodi contactum divinum, quem animo interdum in somno contingere putat, ἐνθουσιασμον dicit, istoque arbitratu ipsam ingenerari in mente nostra Dei notitiam. Sed quod ad usum ecclesiasticum attinet, aliter se res habet. In divinis tabulis novi Foederis ista nomina plane nunquam occurrunt. Apud priscos interpretes græcos veteris Testamenti semel tantum τὸ ἐνθουσιαζειν ab AQUILA adhibitum deprehendimus, sed in malam partem, ut mendacia falsorum prophetarum, sese a Deo agitari & afflatos esse falso jactantium, significet. SOPHON. III, 4: οἱ προφηταὶ αὐτῆς ἐνθουσιαζόμενοι. hebr. פָּחֲזִים, intumescerent levi impetu, & aque instar affectuum æstu exundantes. coll. Genes. XLIX, 4. Apud septuaginta Seniores est πνευματοφοροί, qui a spiritu divino ferri se men-

tium-

❁ ❁ ❁

tiuntur. Scriptores ecclesiastici utuntur equidem voce ἐνθουσιάζειν, unde ἐνθουσιάζειν, innocenti & laudabili sensu, eique hanc sub-
 jiciunt vim, ut, quidquid est nobile, præstans, divinum, præ-
 fertim vero quod ab ipso Deo proxime est effectum, conti-
 neat. Ipsum vero ἐνθουσιάζειν & ἐνθουσιάζουσιν, si ab HESY-
 CHIO & SUIDA discedas, quorum ille ipsam divinam illumi-
 nationem, hic vero omnes quodammodo animi motus a divi-
 no spiritu profectos his vocibus indicari putat, vix ab illis ad-
 hibetur, nisi vituperandi animo. Nam quem GOTTFR. AR-
 NOLDUS *Abbildung der ersten Christen*, L. VII, c. V, §. 13, pro-
 tulit, apud JUSTINUM M. locus *cohortat. ad græc. opp.* p. m.
 35. non continet ipsius Justiniani verba; multo minus ipse Justinus
 viros sanctos affirmat ἐνθουσιάζουσαι: sed sunt verba Platonis,
 de sibyllinis, ut Justinus quidem putat, carminibus loquentis.
Aquilam imitati christiani scriptores, iis tantummodo *enthu-*
siasmum tribuunt, qui falsa & mendaci persuasione decepti, vi-
 sa animi sui pro divino afflatu venditant, stolidæque iis abripi se
 & duci patiuntur. Hujus generis homines, quamquam matura-
 re satis in ecclesia christiana exstiterint, quales sæculo altero
 Montanistæ feruntur fuisse; non tamen ante quartum sæculum
 ipsa vocabula videntur ad eos translata esse: quo sæculo Euse-
 bius primus ea de Montanistarum erroribus adhibuit. Deinceps
 vero Messaliani quidem primi sunt, qui simpliciter *enthusiasta*,
 erroresque ipsorum *enthusiasmus* vocarentur. Paucula hæc
 de ipsa voce nobis sufficiat addidisse ad ea, quæ MERIC. CA-
 SAUBONUS, *de enthusiasmo*. c. I. & II. b. BUDDEUS *Institut.*
Theolog. moral. P. I. c. I, Sect. V, §. 17. ff. alique attulerunt.
 Nostra ecclesia secuta est priscos patres, & a primis statim tem-
 poribus his vocabulis eas sententias & persuasiones de rebus re-
 ligionis indicavit, quæ vehementer in vitio ponuntur, gravis-
 simumque morbum animi continent. b. BUDDEUS l. c. *enthu-*
siasmum ita definit: *est ejusmodi mentis morbus, quo homines*
vehementiori imaginationis impetu abrepti, motus quosdam,
ant

aut perceptiones, representationesve, etsi mere naturales, pro supernaturalibus atque divinis habent, eosque a rectæ rationis licet, scripturæque sacræ regulis, valde aberrantes, seu vitæ doctrinæque normam sequuntur. Sed pressius quodammodo b. ZELTNERUS, *Breviar. controvers. cum enthusiast. Prolegom.* §. III. & VII, primum quidem & in universum in eo ponit enthusiastarum characterem & notam, si homines fortiori imaginatione (quando causa nempe est naturalis) in transversum abripiantur, vel (si præternaturalis sit, & extrinsecus ea accedat) demonis mali afflatu corripiantur & agitentur; ita tamen, ut quamquam divini nihil sub sit, cælestem se pati instinctum male sani sibi firmiter persuadeant. Deinceps vero speciatim enthusiasmum religiosum definit per persuasionem revera vanam, qua adducti nonnulli, Christianorum nomen affectantes, de cultu divino totaque religione, immediate & nullius externi instrumenti ministerio intercedente, se divinitus informari credunt, cæt. add. b. JOA. WOLFG. JÆGERI *Dissert. de entusiasmo*, quæ annexa est ipsius *examine theologie mysticæ*, p. 347. 351. Hæc si ad veras Spiritus sancti operationes, motusque divinos transferantur, quos secundum christianam doctrinam in hominum mentibus existere oportet, si divinitus immutari vitæque vere divinæ participes esse cupiant; quanta inde ignominia in religionem universam a Christo ejusque apostolis traditam, quantum periculum amittendæ doctrinæ, quam nostra præsertim ecclesia Dei beneficio, apostolorum scripta unice secuta, tanquam unam consequendæ salutis viam propugnat, quanta denique pernicies quantumque impedimentum salutis in ipsos redundet miseros homines, quis non videt?

Neque tamen unius sunt generis, qui tantam injuriam doctrinæ divinitus patefactæ inferunt, nec pari tenentur culpa: Sunt, qui universam religionem revelatam odio aperto prosequuntur, eamque funditus extirpare cupientes, his artificiis ludibrio exponi vilemque reddi hominibus posse putant. Atque hi quidem majores suos, priscos Christi christianæque discipuli

manifestos hostes strenue imitati, iisdem pugnant nefariis
 armis. Ut enim opprobria, quæ in sanctissimum Servatorem,
 atque in ejus legatos primis statim temporibus conjecta sunt,
 taceamus: etenim convicium, in apostolum Act. XXVI, 24.
 a præside rom. conjectum, *πανη παυλε*, proprie ad hanc rem
 pertinet, cum vocibus, *μανια & μανισθαι*, apud Platonem,
 Plutarchum, aliosque græcos scriptores, ipse enthusiasmus
 haud raro, quod omnibus græce doctis notum est, appelletur;
 prisca gentilium proceribus atque philosophis solemnitus
 nihil quidquam erat, quam Christi discipulos ridere tanquam
 miseram stolidamque turbam, furore quodam fanatico & en-
 thusiastico correptam, ut animi sui motus inexpugnabilemque
 obstinationem haberent pro virtute a divino spiritu ipsis ingene-
 rata; cum tamen nihil in ipsis insit, nisi incredibilis quidam a-
 nimi stupor, incitia, væcordia, atque levissimi impetus, sine
 ullo mentis recto judicio suscepti, & a sola pertinacia profici-
 scentes. *ἐνθουσιαζεσθαι* equidem christianos, dicere, atque
 enthusiasmum ipsis exprobrare, gentiles haud poterant, si ipsa
 vocabula species; quippe quæ apud ethnicos in laude posita e-
 rant: sed alia adhibebant, eandem ignominiam inferentia, ean-
 demque habentia potestatem, quam apud nos *enthusiasmi* at-
 que *enthusiastæ* voces. Cujus generis multa collegit b. KORT-
 HOLTUS in *pagano obtrect.* pag. 122, ff. & p. 625. omnium ve-
 ro apertissime Julianus Imperator, id, quod nos enthusiasmum
 dicimus, christianis objecit, apud CYRILLUM L. II. *Christia-*
notam secta, inquit, *πλασμα ἐστὶν ἀνθρώπων* - - - *ἐχέ-*
σα μὲν εἶδεν θεῖον, ἀποχρηταμένη δὲ τῷ φιλομυθῷ καὶ
παιδαριωδῇ καὶ ἀνοήτῳ τῆς ψυχῆς μορίῳ, τὴν τερατολογίαν
εἰς πίσιν ἡγάγεν ἀληθείας, hominum est commentum - - -
quæ re ipsa nihil divini habeat, abutatur vero ea parte animi,
quæ fictis rebus addicta atque puerilis rationisque experta est,
atque sic prodigiosis narrationibus fidem veritatis tribuit. Hos
 egregios audacter calumniandi & obtrectandi magistros secuti
 no-

nostri homines, qui christianam religionem extirpatam cupiunt, quidquid christiani de virtute quadam supernaturali, quæ mentem ipsorum animet piisque motibus repleat, ad scripturæ sacræ ductum gloriantur, ad vanos animi impetus impudenter referunt, una imaginandi naturali vi excitatos. Hi propterea veros christianos, qui Spiritus sancti sese gratia ad ea, quæ bona sunt, excitari & ferri credunt, nihilo putant meliores esse qualibet alia misera colluvie hominum, imaginationis lufibus ex ægritudine quadam animi correptorum. Cogitare nos jubent exempli gratia turbas & impetus ab omni ratione alienos, quos gens ista *tremantium* in Anglia primis præsertim temporibus excitaverit, atque tunc nos habituros veram imaginem primorum christianorum: neque fieri posse affirmant, quin cuncta, quæ scriptura sacra de Spiritus divini ductu & virtute pollicetur, simul ac homo ista admittat, atque hujus generis sententiis indulgeat, ad eundem ducant & revolvantur *enthusiasmum*. Sunt in his, qui primorum christianorum nomini parcunt: at primos reformatores enthusiasmi reos agunt. Hos enim quum probe sciant scripturæ sacræ decretis de operationibus Spiritus sancti acerrime fuisse addictos, atque universam hominis salutem ejusque reparationem unice ab efficaci Dei gratia suspendisse; se id, quod cupiunt, obtenturos sperant, totam scilicet christianam religionem merum esse enthusiasmum, si alios in eam opinionem possent adducere, istos primos ecclesiæ reformatores enthusiastico spiritu agitados fuisse. Malitiosis hisce artibus manifestorum christianæ religionis hostium commoti alii atque perturbati, dum propugnare religionem cupiunt, produnt eam. Qui, ut depellant enthusiasmi calumniam, quam alia ratione id commodius faciliusque efficere possint, nihil reperientes, negant, quidquam in religione christiana inesse, quod in hominis viribus positum haud sit. Atque hi quidem, etsi vel maxime, quod ad dogmata nonnulla christianæ religionis attinet, pugnent atque contendat, mysteria, i. e. res intelligentiæ nostræ modum quodammodo excedentes, iis contineri,

neri, quod ipsum tamen a nonnullis serio agi haud videtur; ad fidem tamen divinis oraculis habendam, obsequiumque illis præstandum, nihil requiri putant, quod sit supra vires humani ingenii positum, quodque homo intendendo animum, exercendoque seipsum ad virtutem, assequi non possit. Nihil, si hos audias, opus est supernaturalibus Spiritus sancti operationibus, ad christianam religionem semel in scriptura sacra patefactam aut integro animi assensu amplectendam, aut in vita sequendam. Est, cur multis, qui inter Britannos præsertim causam christianæ religionis suscipere voluerunt, ejusmodi perversa ratio crimini dari possit: atque melius cum religione ageretur, nisi & in Germania nostra simile quid nonnunquam accidere videremus. Cum quo & illud conjunctum est, ut alii etiam extra certamen cum religionis apertis hostibus positi, illorum superiorum tamen exemplo, in tradenda christiana doctrina eo modo cuncta expedire conentur, ut, exceptis paucis historicis momentis, reliqua ab ea morum disciplina, quam ratio ipsa dicat, nihil differant, neque quidquam superfit, quod naturæ viribus arduum aut difficile sit. Quod quamvis jam per se satis grave sit; augetur tamen culpa haud parum eo, quod plerumque istud hominum genus causam hostium veri christianismi, qui in hoc capite de Spiritus sancti gratiosis operationibus vel præcipue versatur, quasi suam faciat, atque quoscunque vident istud caput aut ad usum vitæ revocare, aut utique defendere & docere, entusiasmi conviciis laceret & traducat. Hi igitur contumeliæ impatientes, cui inde a primis initiis Christi vera & genuina religio exposita erat, ita res suas instruere cupiunt, ut cunctis placeant, neque quidquam in ipsis deprehendatur, quod ut olim, ita & nostris temporibus, naturæ corruptæ offensionem & ludibrium sit. Equidem apud multos hocce studium fortasse ab ignorantia proficiscitur: qui in duces haud optimos incidentes, religionis causam non unice ex sacris litteris, sed ex suo ingenio metiri didicerunt, neque id unquam serio curarunt, ut, qualem formam doctrinæ majores nostri ex divinis oraculis
in-

instituerint, recte perciperent. Minus igitur exercitati tum in verbo divino, tum multo minus in priscis doctoribus purioris ecclesiæ, imprudentes utrosque deferunt, neque putant, & verbum Christi & doctrinam ecclesiasticam a se, studio evitandæ ignominie apud profanos homines, prodi plane & prostitui. At enim ne in aliis gravior culpa hæreat, utique verendum est. Nonnulli fortasse probe gnari, quid ex sententia majorum suorum de hisce rebus statuendum sibi sit; dum hos tacite apud se tanquam ineptos & imperitos rerum arbitros fastidiant, silentio affectato transmittunt, quidquid olim in ecclesia traditum atque propugnatum est, ut nihilominus propter commoda sua successores eorum videri possint, quorum sententias a suis toto coelo differre ipsi probe sentiunt. Quam ad ignobilem simulationem multum conferre potest innatum homini odium erga omne id, unde exprobrationem turpitudinis & imperitiæ suæ per suam ipsius conscientiam metuit. Sentiant se longe remotos ab eo animi statu, quem majores nostri dicebant divina Spiritus sancti operatione in homine generari: atque si ea, quæ prisci de vera christianismi indole tradiderunt, valere debeant, in imperitorum atque rudium numero adhuc se referendos esse. Tædet igitur eos horum dogmatum, atque id efficere cupiunt, ut non modo ista minus necessaria, sed ridicula, inepta & enthusiastica videantur. Horum procul dubio pessimi sunt atque perniciosissimi, qui, quamquam eadem amaritudine animi cuncta, quæ majores nostri de Spiritus operationibus præceperunt, simulac ea a quopiam re ipsa adhiberi animadvertunt in vita ad componendum animum formandosque mores, sannis excipiant, nil nisi fanaticismi & enthusiasmi convicia spirantes; verbis tamen & externa προφασιν majorum præcepta summo studio servare se profitentur, atque pro iis acerrime propugnant & declamant. Sunt denique, qui quamvis videantur leviter peccare, peccant tamen, nec opinantes religioni christianæ magnam injuriam inferunt. Hi enim, cum Spiritus sancti

sancti gratiosas operationes ad excitandos pios animi motus nullo modo sublatas esse velint, laudandi potius, quam vituperandi aut obtrectandi animo easdem *enthusiasmi* nomine insigniunt. Nihil aut parum, ajunt, religionem valere posse, nisi *enthusiasmus* quidam accedat, quo mens excitata inflammataque roboretur quasi ad vincendas cupiditates vitiosas, succipendumque virtutis studium. Apparet vero, hocce hominum genus vere divinos motus, quos probant & commendare volunt, eleganti quadam loquendi formula, omissis priscis &, ut putant, obsoletis, quas jam fastidire coeperunt homines, nobiliores quasi & magis gratos reddere velle. Etenim sunt & loquendi inter homines quidam mores: ac qui elegantes & urbani cupiunt esse, vitant protritatas jam dudum inter vulgus voces, novas, auribusque per hanc ipsam novitatem jucundiores, sectantes. Quod studium, quamquam in universum improbari haud possit; vituperabile tamen & noxium putandum est, cum novitate & elegantia quadam vocum allekti, ipsum verum antiquitus traditum aut prodimus exponimusque, aut omnino erroribus patrocinaur. Quod si unquam alias, in hac certe gravissima causa valere debet.

Etenim, quo turpior animi morbus per inveteratam loquendi consuetudinem cum enthusiasmi voce conjunctus est, & quo graviora damna ex enthusiasticis erroribus per omnia secula in ecclesiam & religionem descenderunt; hoc majori jure atque studio semper religionis custodes cordatique doctores arcere eosdem ab ecclesiae finibus, redarguere, eorumque perverstatem retegere conati sunt: tantum abest, ut unquam sint passi, veras Spiritus sancti operationes cum istis commisceri aut comparari. Quod ut obtinerent, discrimen istud, quod inter divini Spiritus effectus & enthusiasmum intercedit, quodque maximum est, summa sollicitudine atque cura majores nostri investigarunt & inculcarunt: ne, dum enthusiasmum everterent, ipsa Spiritus sancti dona convellere, aut, cum hujus divinas operationes tanquam unicum novae atque beatae vitae fontem

tem commendarent, enthusiasm inducere videantur. Atque *primo* quidem *loco* religionem contenderunt, non conceptibus quibusdam mentis tantum, aut externis moribus ad honestatem usumque civilis vitæ compositis, absolvi; sed inesse in religione vel maxime interiorem quandam affectionem voluntatis, cum animus, recte & vivide cognitis divinis laudibus & operibus, quæ non in creatione modo & providentia universi, sed vel maxime in Christo ejusque morte & gloria conspiciuntur, vere commovetur & excitatur ad timorem, ad fiduciam in uno Deo per Christum ponendam, ad amorem perpetuumque obsequium: ita quidem, ut oriatur constans quoddam iudicium atque studium, omnes appetitiones actusque nostros unice ad istam cognitionem Dei & Christi componendi. Qui nefario consilio inter protestantes universam religionem commutant aut in otiosas quasdam speculationes animi, aut, quod æque grave, immo adhuc gravius est, in studium quoddam, civilis vitæ utilitatem duntaxat officiosis erga alios moribus promovendi, nulla propemodum cognitionis divinæ mentione facta, æque procul utique absunt a sententiis majorum suorum, ac ab ipsa recta ratione. *Deinceps* summa diligentia tenere nos jubent majores nostri, esse secundum scripturæ sacræ præcepta affectionem quandam supernaturalem atque a viribus mentis humanæ sejunctam, quæ Spiritus sanctus illiusque donum & virtus vocetur, in eaque totum istud versari, quod ad veram cognitionem Dei atque Christi, ad interiorem istam affectionem mentis, & ad vitam recte instituendam pertineat. Quæ quidem divina virtus & effectio non legatis modo Christi peculiari & eminentiori ratione promissa sit, sed sit communis, quod ad summam rei attinet, excepta theopneustia, cunctis christianis, præcipuumque characterem fidei & cultus vere christiani constituat. Neque tamen *tertio loco* hanc divinam Spiritus sancti virtutem in eo tantum poni volunt, ut extrinsecus sensibus atque intelligentiæ nostræ obijciantur sententiæ atque dogmata, quæ, quamquam olim supernaturaliter sint tradita, nunc ta-

men,

men, ut comprehendamus ea atque amplectamur, vires alias in nobis requirant nullas, quam quibus natura simus instructi & utamur ad quasvis alias res intelligendas & appetendas. Sed Spiritum sanctum, ejusque gratiosas operationes, intelligi jubent majores nostri de vero quodam internoque influxu potentiae divinae, imprimis tertiae sacrosanctae Trinitatis personae, ad elevandas tam intelligendi quam appetendi facultates nostras, & ad producendos salutare istos motus animi, qui natura nobis inesse haud possint, versentur vero in rebus divinis tum recte percipiendis, tum appetendis. Est igitur hominis aut admodum imperiti & rudis, aut vasti & maligni, in universum quidquid ad sensum quendam interiorem supernaturaliter excitatum, & ad motus interiores animi, qui naturales non sint, refertur, entusiasmo attribuiere, atque nihilominus sectator & membrum ecclesiarum protestantium videri velle. Quis quæso non miretur, cum his nostris temporibus nonnunquam videat in illis terris, & ab ejusmodi hominibus id pro enthusiasmi & fanaticismi charactere simpliciter reputari, cum quis in religionis negotio ad sensationem interiorem provocet, quorum majores totam animi fiduciam de gratia Dei, & salute æterna, non potissimum a legitimis ratiociniis, ex universalibus promissionibus verbi divini ductis, sed ab intimo animi sensu præcipue suspenderunt. vid. *Canones Synodi Dordracenae, cap. I. artic. XII. ap. Benthem. de statu eccles. belgic. P. I. c. 14. p. 396. s. aut in ipsis actis hujus Synodi, P. I. p. 281. Edit. Dordrecht.* Quæ in his nimia & periculosa sunt, studiose evitavit & correxit ecclesia nostra: neque tamen unquam quæstionem, quæ inter nos & enthusiastas agitur, in eo positam esse statuit, an inesse debeant in homine vere pio & beato motus quidam & sensus interiores rerum divinitus patefactorum, Spiritu sancto auctore supernaturaliter producti? Enimvero hoc quidem conveniebat semper inter utramque partem: sed de via, ratione, causis & modo, quibus existere debeat motus & sensus iste vere divinus, recte constituendis, tota instituitur disputatio. Sequitur enim quar-

to illud, ut ecclesia nostra Spiritum sanctum non immediato contactu, aut novis interioribus revelationibus instinctibusque immediatis, mentes humanas ad veram agnitionem cultumque Dei excitare & renovare, studiosissime contra enthusiastas propugnet, sed intercedentibus externis gratiæ remediis, divino præcipue verbo, cum quibus conjuncta sit divina ista & supernaturalis virtus, in hominum animos per externos sensus se insinuans, qua Spiritus sanctus illuminet & renovet homines ad novam divinamque vitam, in eaque eos conservet atque augeat. Hoc vero est præcipuum *καὶνοπρεπὸς*, quo beati majores nostri a fanaticis & enthusiasticis ingeniis determinati esse vulerunt, ut, quidquid homo jactet de divinis visis & motibus, quod totum ad divinum verbum haud referatur, neque ex eodem prognatum procreatumque sit, enthusiastico spiritui deputarent, qui homines in periculosissima præcipitia detrudat. Neque tamen, quod *quinto loco* tenendum est, majores nostri putabant, bruto quodam impetu cæcisque ferri instinctibus hominem, dum Dei Spiritus ipsum, intercedente usu verbi sui, regenerat, piaque & nova voluntatis affectione replet: ut in somno quasi, aut tanquam truncus, nullo accedente rationis & judicii usu, subito immutatus ipse nesciat, unde, qua ratione, aut quid sibi contigerit? novum se hominem, Spiritus sancti divinis donis exornatum, reputare, neque tamen sibi conscium esse, quomodo aut qua ratione totum istud per verbi divini usum & virtutem in animo suo effectum sit, id quidem est, ex sententia ecclesiæ nostræ, verum *enthusiastam* agere. Hoc enim ipsum enthusiasmi & fanaticismi genus majores nostri romanæ ecclesiæ dudum exprobrarunt, in qua ejusmodi vigent opiniones, ut magica quædam vis & efficacia e. c. in precibus vel ore tantummodo prolatis & recitatis putetur inesse, qua in animo precantis, quamvis nulla adsit intelligentia, nulla cogitatio & motio pia, cujus sibi conscius sit, secreto tamen effectus quidam divinus procreetur, precansque supernaturaliter melior efficiatur: aut ipsum usum sacramentorum, nulla intervenien-

te pia meditatione, nulla conscientia sui ipsius, nullo bono proposito, quod iudicio susceptum sit, ipso opere operato asferre gratiam, i. e. ex illorum sententia, supernaturales quosdam & divinos in mente effectus & dona. Longe aliter ecclesia nostra supernaturalem hominis immutationem ita fieri & absolvi decernit, ut, intelligentia prius verbi divini lumine colustrata informataque, animus, plena conscientia sui, pleno iudicio plenaque libertate usus, applicet se ad istud lumen, illoque ductus suaviterque allectus, novas appetitiones novaque consilia capiat. Quæ cuncta quamquam non iis viribus efficiantur, quæ nobis natura insunt, sed facultatibus mentis divinitus & supernaturaliter elevatis, ita tamen accidunt, ut ad sit usus rationis, neque homo tantum motuum, qui in ipso contingunt, conscientiam habeat, sed & rationum, unde & ex quibus isti existunt: ita quidem, ut nulli motus supernaturales in ipso adsint, quorum rationes ex rebus divinitus patefactis & intelligentia a se perceptis reddere, aut quomodo per istas res animus ipsius afficiatur, declarare haud valeat, dummodo tantum facultatis habeat, animi sui notiones distincte explicandi. Cum his illud *denique* conjunctum est, ut ecclesia nostra vetet aliquem motum aut actum pro gratiosa Spiritus sancti operatione reputari, qui scripturæ sacræ decretis repugnet & ab iis recedat. Quod si teneatur, consequens est, ne ex visis, opinionibus, aut affectibus, ante & præter veri divinitus patefacti cognitionem & meditationem animo nostro conceptis, sacram interpretemur scripturam, sed ut quidquid in mente nostra accidit, si quidem vere divinum a nobis haberi debeat & possit, quemadmodum a rebus in scriptura sacra patefactis & intelligendo a nobis perceptis originem illud habeat oportet, ita ad unius scripturæ sacræ, meditando & cogitando ex ipsa verborum cohærente vi & potestate intellectæ, normam & præscriptum exigatur & dijudicetur.

Videamus jam paucis summam eorum, quæ ecclesia nostra de operationibus Spiritus sancti, harumque discrimine abenth-

thusiasticis motibus, tradit. Quum vera religio contineatur non conceptibus tantummodo & speculationibus mentis, aut externis quibusdam actibus, sed vel maxime pia quadam interiorique animi affectione erga Deum, in Christo propitium se nobis exhibentem, quæ firmo nitatur & constanti judicio, omnesque deinceps appetitiones nostras atque actus interiores & exteriores gubernet ac in ordinem redigat; Dei spiritus istam affectionem, quandoquidem homini per peccatum corrupto natura haud insit, intercedente verbo divino reliquisque gratiæ mediis, ita gignit & procreat, ut intellectu recte informato, pios motus, qui cum vera agnitione & miseriæ indigentæque nostræ, & majestatis misericordiæque divinæ in Christo ostensæ, conjuncti sunt, excitet: unde, restitutis animo nostro supernaturaliter viribus ad id necessariis, oriatur firmum istud atque constans animi judicium, quo tota animi fiducia, timore, amore atque obsequio in Deum ferimur, in ipso acquiescimus, reliquamque vitam omnem ad ejus nutum & voluntatem componimus. Quæ cuncta quamvis supra naturæ vires posita sint, cum tamen ea ratione efficiantur, quæ naturæ humanæ congruat, intercedente nimirum institutione intellectus, plenoque & libero judicio mentis, firmumque habeant certumque principium, unde procedant & quo referantur, verbum scil. divinum, ideoque semper sibi consent, nec complectantur contrarii quidam, quod varium & instabile sit, sibi que aut naturæ repugnet; his ipsis notis a vagis animi erroribus, imaginationis mendaciis, & enthusiasticis ludibriis certa & infallibili ratione secernuntur, vitamque efficiunt vere beatam, quæ sua firmitate persistit. Enim vero operæ pretium est, ne hæc, quæ attulimus, gratis pro ecclesiæ nostræ sententia venditasse nonnullis videamur, ut perspicuis quibusdam auctoritatibus rem totam conficiamus. Ex infinito testimoniorum numero, quæ habentur apud ipsum b. LUTHERUM, cui acerrima cum enthusiasticis ingeniis certamina intercesserunt, unum indicasse hoc loco sufficiat, quo totam causam & discrimen doctrinæ nostræ ab

erroribus enthusiastarum breviter & eleganter complexus est, & quod habetur in scripto, wieder die himmlischen Propheten, opp. T. XX, p. 272, f. *Edit. Halens.* coll. p. 275. Ipsa verba describere, hujus chartæ angustia nos prohibet. Sed evolvas, quæsumus; & intelliges, b. Lutherum non de eo disputasse cum enthusiastis, num Spiritus sancti supernaturalis operatio in mente hominum adesse debeat, ad efficiendam rectam cognitionem Dei atque Christi, gignendamque veram religionem: hoc vero iste tanquam rem nulli dubitationi obnoxiam & utrinque concessam intuebatur; sed tota controversia versabatur in eo, quis sit modus, quæ via, quodnam instrumentum, quo Spiritus sanctus intelligentiam illuminet & voluntatem moveat atque pellat? ideoque quænam sint notæ, quibus discernatur vera Spiritus sancti operatio a vanis & perniciosis imaginationis ludibriis? Pergamus ad testimonia librorum, quos ecclesia nostra habet symbolicos. Seligamus vero præcipue ea, quæ FORMULA CONCORDIÆ, Artic. II. tradit; quoniam hoc loco beati majores nostri in summam aliquam nervose & eleganter collegerunt, quæcunque per reliquos libros symbolicos sparsim hac de re inveniuntur. ac in *Epitome* quidem, p. 579, ff. *Edit. Rechenberg.* postquam gravissimis verbis, hominem naturæ suæ viribus plane nihil posse ad novam & spirituales vitam producendam conferre, docuissent, addunt: *Conversionem autem hominis operatur Spiritus sanctus non sine mediis: sed ad eam efficiendam uti solet prædicatione & auscultatione verbi Dei - - - huic verbo adest Spiritus sanctus, & CORDA HOMINUM APERIT, ut sicut Lydia in actis apostolicis, DILIGENTER ATTENDANT, & ita convertantur*, cæt. Audis, quam graviter damnet ecclesia nostra rationem eorum, qui quidquid pertinet ad interiorem hominis renovationem, in nudam convertunt naturalem morum disciplinam. Nec minus intelligis, non tolli a majoribus nostris interiores animi motus per Spiritum sanctum excitatos, sed discerni eosdem ab enthusiasticis motibus partim ex eo, quod effectus vere spirituales ope verbi di-

divini sensibus externis percepti, procreentur; partim quod isti in homine contingant ATTENTENDO, i. e. cum plena conscientia & sensu eorum, quæ audit & percipit, & pleno cum iudicio. Idem deinceps adhuc magis perspicue, repudiatis erroribus tam crassiorum quam subtiliorum pelagianorum, quod homo naturæ viribus possit aliquid conferre, ut sese ad Deum convertat, evangelio credat, & legi divinæ ex animo pareat; pergunt, & contra enthusiastas disputationis statum in eo collocant, quod, quamvis Spiritus sanctus intrinsecus in animo hominis operetur, id tamen non fiat immediate, absque verbi Dei auditu & sacramentorum usu. Item, non in eo ex ecclesiæ nostræ sententia positum esse enthusiasmum, ut interiores motus atque sensus, qui natura nobis haud insunt, Spiritus sancti supernaturali operatione in homine gignantur: sed quando quis ejusmodi motus immediate a Deo profectos, non intercedente verbi divini meditatione aut sacramentorum usu, sibi fingit, aut eosdem arbitratur contingere secrete quodam, magico, & violento modo, qui nullam conscientiam animi, nullum rationis & iudicii usum, nullam denique voluntatis liberum propositum & decretum secum conjunctum habeat. Jam in *solida Declarat.* p. 655, ff. pii confessores nostri quam studiose, quam fortiter in eandem sententiam contra utrosque disputant, & pelagianos & enthusiastas? Sed hujus instituti definita mensura itidem exclusi, maximam partem excellentis illius orationis lectoribus apud ipsos beatos auctores perlustrandam relinquentes, præcipua tantum verba nonnulla excerpemus. Etenim enarratis enthusiastarum erroribus; addunt longa disputatione, intensissimum interiorem sensum tum miseriæ nostræ, tum consolationis evangelicæ, etiam ex nostræ ecclesiæ sententia adesse debere in iis, qui christiani esse cupiunt: at totam quæestionem versari in definiendo modo, via, & remediis, quibus istud in animo hominum effici possit & debeat: Quo loco ecclesiæ nostra affirmet, & per hoc sese ab enthusiastis segreget, interiorem istum sensum non immediato quodam contactu, sed in-

tercedente legitimo usu verbi divini & sacramentorum, contingere. Et quamvis deinde gravissime inculcent, de *præsentia, operatione & donis Spiritus sancti, non semper ex sensu, (quomodo videlicet & quando in corde sentiantur) judicari debere aut posse*; tota tamen orationis cohærentia manifeste ostendit, non ea ratione capi hæc debere, quasi in nonnullis hominibus, quamquam re ipsa Spiritus sancti adsint gratiosæ operationes ad convertendam & renovandam mentem, nunquam tamen earum sensus & conscientia se exsertura sit, ut homo conversum se & supernaturaliter renovatum reputare possit, licet vel maxime sibi conscius non sit, quid vel quomodo in ipso sit gestum: sed de eo loquuntur beati confessores, quod ab immediato quodam sensu per Spiritum sanctum infuso renovationis nostræ initium non sit derivandum, sed ab auditione atque meditatione verbi divini: neque propterea quemquam, cum inter tractationem verbi divini non continuo aut semper vividos ejusmodi motus Spiritus S. sentiat & experiatur, de ipsa gratiosa præsentia Spiritus sancti, aut de illius benevola voluntate convertendi & renovandi nos, desperare, aut in tractando verbo languidum & remissum fieri debere: perseverandum potius esse in auscultationis meditationisque exercitiis, certoque confidendum, fore, ut per salutare hocce Spiritus S. organum, verbum scilicet divinum, consequantur isti motus eaque animi affectio, in quibus versatur conversio & renovatio nostra. Paucis, quod totus sermonis nexus docet: istum feriunt errorem pii confessores, quem supra notavimus, & qui jam tum a *Calvino* aliisque spargebatur, quasi Deus, cum nonnullorum tantum misereatur, etiam nonnullos, non vero omnes, per verbum suum prædicatum efficaciter & salutariter movere velit: quare de benevolo favore Dei erga nos, aut de certa efficacia verbi divini ad nostram salutem, non ante ex promissionibus Dei universalibus certum quemquam esse posse, quam ipsos salutare motus intimo sensu percipiat. Ab hac periculosa opinione *avocant nos confessores nostri: nequaquam vero ipsam*

ipsam necessitatem sensus interioris, suo tempore certo secuturi, tollunt. Atque hoc modo ipsi infra p. 675, l. perspicuis verbis, quæ dubitationem nullam admittunt, mentem suam declarant. Verba ipsorum hæc sunt: *Hoc certissimum est, in vera conversione immutationem, renovationem, & MOTUM fieri oportere in hominis INTELLECTU, VOLUNTATE, & corde: ut nimirum hominis mens peccata AGNOSCAT, iram Dei METUAT, a peccato SE AVERTAT, promissionem gratiæ in Christo agnoscat & APPREHENDAT, PIAS COGITATIONES ANIMO AGITET, bonum propositum habeat, atque diligentiam in moribus suis regendis adhibeat, & contra carnem pugnet. UBI ENIM NIHIL HORUM FIT, IBI PROCUL DUBIO ETIAM NON EST VERA AD DEUM CONVERSIO.* Ac ne cavillentur pelagiani, quasi ecclesiæ nostræ doctrina propter has ipsas adprobatas a nobis Spiritus sancti supernaturales & interiores operationes, ad enthusiasmum quodammodo accedat; hanc quidem calumniam accurata hac & memorabili disputatione repellunt: *quando D. Lutherus affirmat, hominem in conversione sua passive sese habere, i. e. plane nihil agere, sed tantummodo pati id, quod Deus in ipso agit; certe non sentit, quod conversio absque prædicatione & auditione verbi Dei fiat: neque hæc ita accipi voluit, quasi in conversione PER SPIRITUM SANCTUM NULLI NOVI MOTUS IN NOBIS EXCITENTUR - - - sed hæc voluit D. Lutherus, hominem ex se ipso aut naturalibus suis viribus non posse aliquid conferre, vel adjumentum adferre ad suam conversionem: & hominis conversionem - - - esse - - - opus solius Spiritus S. qui eam virtute & potentia sua per verbum IN INTELLECTU, CORDE, ET VOLUNTATE hominis, tanquam in subiecto patiente - - - efficiat atque operetur. QUOD TAMEN NON EO MODO FIT, QUASI CUM STATUA E LAPIDE FORMATUR, AUT SIGILLUM IN CERAM IMPRIMITUR: QUÆ CERA NEQUE NOTITIAM, NEQUE SENSUM, NEQUE VOLUNTATEM HABET* (en gravissimam

mam & accuratam reprehensionem opinionis vanissimæ, quasi Spiritus S. operetur secreto & magico modo, cujus rei homo neque sensum, neque conscientiam habeat, quid in ipso accidat & geratur: aut quasi homo regeneratum & renovatum se fingere possit, quamvis ignoret cum ignarissimis, an unquam judicio & voluntate se a peccatis ad Deum per Christum converterit) *sed eo modo hominis immutationem & renovationem fieri credimus, quem satis luculenter suprà explicuimus.* E reliquo theologorum nostrorum numero, qui quæstionis statum inter nos & enthusiastas secundum librorum symbol. ductum eodem modo definiunt, ac a nobis adhuc factum est, conf. præter b. NICOL. HUNNIUM in *Betrachtung der neuen Paracelsischen und Weigel. Theologie*, p. 3. 240. ff. aliosque, imprimis, qui totam causam accurate complexus est, b. ZELTNERUS, l. c. Controv. XVIII, p. 302, f. addatur b. JÆGERUS, l. c. p. 347. f. 399. f. Nec alienum foret ab hoc loco, non adversus apertos hostes christianæ religionis modo, sed & contra multos degeneres christianos, accurate ostendere, hanc ecclesiæ nostræ doctrinam eam ipsam esse, quam scriptura sacra de operationibus Spiritus S. tradit; si nobis per præsentis instituti rationem liceret longioribus esse. Quocirca satis habeamus, ne omnes appellemus theologos, quin inde a *quinto sæc.* usque ad nostram ætatem contra pelagianos errores cujuscunque generis hominum pugnarunt, ablegasse lectores ad vener. *Academie Tubingens.* Cancellarii, D.D. REUSII, qui recentissime hanc causam tractavit, accuratam & elegantissimam *disputationem, de gratia Spiritus sancti applicatrice.*

Satis igitur, puto, demonstratum ac evictum dedimus, tum quod ecclesia nostra totam hominis corrupti & salutariter immutandi causam in interioribus ac supernaturalibus Spiritus sancti operationibus collocet, quæ cum sensu, conscientia, & judicio mentis conjunctæ sint; tum, quanto intervallo eadem ab enthusiasmo sejunctæ sint & determinatæ. Egregios igitur calumniatores agunt aperti isti religionis christianæ hostes, qui
cum

cum probe sciant, certe facili negotio resciscere possent, quam turpe vitium enthusiasmi nomine, nostræ ætatis loquendi more, contineatur, & quam procul ab isto mentis gravissimo morbo absit vera Christi disciplina, prouti ea primis viguit temporibus, atque deinceps reformationis tempore a majoribus nostris ex verbi divini præscripto restituta est; nihilo secius tamen, quasi nihil horum scirent, hanc ipsam disciplinam enthusiasmi convicio impudenter onerant: quo nimirum apud imperitos & rudes invidiam atque contentum creent sanctissimæ religioni. Quæ artes sunt, non utique ingenui hominis veritatem quærentis, sed versuti gladiatoris, qui quoquo modo vincere cupit. Quod autem cavillantur, hanc ipsam persuasionem, quasi verbi divini ope supernaturales gignantur in hominis animo motus, esse vanam, & hoc respectu saltem ad entusiasmum accedere christianam religionem; ab animi petulantia totum proficiscitur: quandoquidem nec ipsi hac in re quidquam, quod Deo arduum & difficile sit, aut fieri nequeat, aut saluti hominum repugnet, ostendere possint, nec divina auctoritas scripturæ sacræ, quæ hanc animi humani salutarem immutationem & motus supra hominum vires positos esse, & a Dei virtute proficisci testatur, unquam illorum clamoribus concussa aut destructa sit. His vero frigidam suffundunt illi, qui quamvis Christi religionem se docere & propugnare videri velint, nihil tamen eorum pati aut ferre volunt in salutis negotio, quod hominis naturales vires excedat: quod quidem totum, æque ac isti superiores, ad fanaticæ & enthusiasticæ somnia referri, modo crasse & aperte, modo callide & teste cupiunt. Atque hoc quidem hominum genus ipsi primum religioni in universum, quatenus natura & indoles ejus ipsi etiam rationi pervia est, perniciem & interitum minatur. Quid enim ista habet affectio, quam per Spiritus sancti operationes produci & creari religio christiana docet, quod naturæ humanæ atque majestati divinæ, ac propterea veræ religioni in universum spectatæ, maxime consentaneum aptum-

D

ptum-

ptumque non sit? se ipsum indigentiamque suam recte & ex vero nosse: quidquid in universo mundo pulchrum, bonum, jucundum est, quidquid ad nostram pertinet incolumitatem & salutem, unice ad Deum referre & ab illo expectare: in summa Dei bonitate & sapienti providentia acquiescere: ex divinis laudibus summa jucunditate affici: voluntatem consiliaque divina ita probare, ut nosmet nostramque totam vitam illis hilari animo submittamus, & favore divino nixi, in ipsa morte intrepidi persistamus: magnum denique exemplum divinarum virtutum ita imitari, ut in tota vita nostra, etiam quod ad interiorem mentis indolem constansque iudicium attinet, vero parenti nostro quam simillimi videamur; hæc vero sunt, quæ christianæ religionis, si eam in universum spectemus, motuumque interiorum, qui ad eam pertinent, summam constituunt: hæc Deus per spiritus sui gratiosam operationem in animis hominum se effecturum pollicetur, ac reipsa efficit in veris christianis. Atqui ipsa recta ratio facile intelligit, sine his rebus nullam plane religionem esse, nec esse posse. Sed videmus nunc quidem, cur nonnulli improbo conatu, specie christianismi, hanc veræ religionis formam, ab ipsa ratione comprobata, ita corrumpant & evertant plane, ut fere nihil horum animi motuum atque sensuum in ea, quam ipsi docent, religione insit. Sentiant enim, harum rerum facultatem in naturæ, prouti nunc ea affecta est, viribus haud esse positam. Sed horrent & averfantur vel nomen interioris & supernaturalis gratiæ, tanquam enthusiasticas & fanaticas ineptias. Igitur talem sibi religionem exsculpunt, quam ratio ipsa damnare & respuere cogitur: & dum aut ex insolentia animi soli gratiæ divinæ salutem suam debere nolunt, aut ex ignominie impatentia ab enthusiasmi calumnia religionem suam liberare cupiunt, religionem omnem amittunt. Multo majorem vero istis divinis decretis injuriam afferunt, quibus religio christiana superat solius rationis dictamen. Neque enim unquam fieri posse putandum

dum est, ut quæ altero symboli articulo de persona & munere Servatoris tradit ecclesia christiana, pura illibataque permaneant, nisi quæ tertio articulo de Spiritus sancti muneribus atque beneficiis traduntur, summo retineantur studio. Quæ supra de universa religione ejusque summis capitibus monuimus, ea vero omnia religio vere christiana ad Christum refert, & ab ipso ejusque cognitione suspendit: utpote in quo solo nobis peccatoribus accessus pateat ad Deum, ut vere agnoscamus eum tanquam propitium patrem, victoque fervili terrore, atque subacto naturali mentis nostræ odio adversus Deum ejusque gloriam, dum gratis justī propter Christi merita pronunciamur, conscientiaque nostra absolvitur a culpa peccati atque poenæ promeritæ metu, apertis oculis intueamur majestatem divinam, in illius bonitate suaviter acquiescamus, ac de dulcissimo Dei amore, quo nos amavit & amat in Christo, plane certi & confirmati, ex hoc quidem amore omnes repetamus rationes totius vitæ, morum, & voluntatis nostræ. Enim vero istud hominum genus vix auribus ferre potest, quæ de miseria generis humani, & contra de ineffabili amore Christi erga peccatores, ejusque morte, sanguine & justitia differuntur; quamquam in his versentur præcipua & principalia capita religionis, divinitus per scripturam sacram patefactæ. Ac si quando de interioribus animi affectibus erga Deum, quibus religio in universum vel maxime continetur, ut de fiducia in Deo collocanda, de voluptate ex laudibus divinis capienda, aliisque ejus generis rebus disputant; ita instituunt orationem, ut, exornatis unice & summo studio solius naturæ argumentis, quæ de Christo interspergunt aut frigeant omnia, aut omnino tacito contemptu spernantur. Qualis jam hæc sit religio christiana, facile intelligitur. Neque tamen ista perversitas aliunde manat, quam quod, spreto & rejecto Spiritus sancti supernaturali lumine & efficacia, nec se ipsos, nec Christum vivide cognoscant aut

tueri student, ut deserant priscam nativamque christianæ doctrinæ formam, eamque ad naturale hominum ingenium undequaque inflectant & accommodent. Etenim non humana sapientia, sed potentia divina, imbellibus, & quod ad externam speciem attinet, vilibus instrumentis usa, virtusque plane supernaturalis, quæ cum nobili vereque divina simplicitate evangelia de Christo conjuncta est, tantum potuit in animis hominem, tantamque auctoritatem & dignitatem christianæ religioni in orbe terrarum conciliavit. Quod si vero nos Christi pudet & gratiæ ipsius, utique & nostri nostræque turpitudinis Christum pudebit. Nec vera sapientia apud nos locum habere potest, si, quamvis verbis nos sequi scripturæ auctoritatem profiteamur, ipso tamen facto eam contemnimus, ac inverecundo animo tractamus, ostendentes, plus nos laborare de ingenii nostri commentis stabiliendis, quam de decretis scripturæ simplici animo sequendis. conf. JEREM. VIII, 9. secundum fontes hebr. Ac quamvis divinus noster Servator disciplinam a se institutam, verosque suos discipulos per tot sæcula potentissime defenderit, & in posterum defensurus sit, ut medios inter impetus regni tenebrarum, inter ignominiam hominum, & ipsos inter cruciatus, victores semper permansuri sint; si quem tamen poenitet planæ & sinceræ illius disciplinæ, ita ut eam putet alia eaque probabiliori forma indigere, ipse viderit, quomodo contra astutiam aut furorem hostium, vim & firmitatem ingenii sui commentis sit additurus. Nec desunt tamen, qui Spiritus sancti gratiosas operationes, prouti eas ecclesia nostra tuetur, verbis probant, laudant, & propugnant: ad usum vero translata easdem, nulla propemodum circumspectione adhibita, nullo discrimine inter entusiasmum atque illos motus animi, qui secundum illorum ipsorum principia pro veris operibus Spiritus sancti haberi possint & debeant, observato, fugillant, cavillantur, & rident, tanquam turbulentas entusiastarum ineptias.

Hos vero supra omnium pessimos, atque perniciosissimos, jure meritoque a nobis dictos esse arbitramur. Taceo, quod religionem, quam profitentur, profanis hominibus apertisque Christi hostibus prostituunt; cum nec ipsi tales esse velint, quales ex præscripto hujus religionis esse debeant, nec ut alii eam in ipso vitæ usu sequantur, ferre possint. Sed quanta quæso in hoc hominum genere insit oportet aut mentis caligo, ut quæ verbis profitentur & propugnant, ipsi haud intelligant; aut animi malignitas, ut, quam propter vitæ commoda retinent religionis professionem, secretis animi cogitationibus odio prosequantur, & stultitiæ accusent, nec eam ulterius inter homines valere velint, quam istæ ipforum propriæ utilitates id flagitant. Eosdem vero illos gravissimis peccatis erga alios, & adversus universam ecclesiam sese obstringere, apparet. Quo magis enim alii eos, propter externam, quam sibi adsciscunt speciem, pro sinceris strenuisque ejusdem religionis sectatoribus reputant, eo securius monitis eorum obsecundant, & exemplum imitantur. Hinc hi quidem homines Spiritui sancto non in suis tantum mentibus, sed & in aliis resistunt, vere religionis vim & virtutem suspectam & exosam reddunt, alios in duritie & caligine animi naturali, ac in turpi servitute peccati confirmant, eorumque salutem impediunt, atque sic, quantum in ipsis est, veritatem in iniquitate detinent, ROM. I, 18. Jam vero, ut istos elegantes & urbanos, qui haud malo, uti videntur, animo religionis supernaturalem virtutem enthusiasmi nomine insigniunt, multis redarguamus, opus haud est. Quamcunque enim ipsi sibi fingant enthusiasmi innocentem & laudabilem notionem; cunctis tamen istis veritatis hostibus, quorum gravissima peccata adhuc reprehendimus, arma tradunt, quibus veram Christi disciplinam aut aperte oppugnent & ludibrio exponant, aut certe apud imperitos & imprudentes suspicionibus & conviciis onerent, animosque eorum a Spiritu sancto

sancti gratia amplectenda avertant. Rei igitur quodammodo sunt prodita & profitura religionis.

Speramus, vos intellexisse, CIVES, quot quamque graves adsint causæ, quam ob rem Spiritus sancti operationes ab enthusiasmo summa cura enixoque studio secernendæ sint. Atque enthusiasmi quidem præcipitia facile evitabitis, dummodo unice per verbum scripturæ vos a Spiritu sancto ad salutem institui & illuminari patiamini, neque in his quidem rebus, quæ ad emendandum gubernandumque animum pertinent, vestri ingenii visis & somniis indulgeatis, aut quidquam, quod in mente vestra accidere sentitis, pro divina virtute reputetis, nisi a scriptura sacra reliquisque gratiæ mediis profectum sit, & ad illam regulam examinatum, cum eadem ex asse conveniat. Istam vero impietatem, qua Spiritus sancti veras operationes enthusiasmi nomine fastidire & contemnere solent homines, tum demum effugietis, quando cogitare cœperitis, quam horrendum, homineque rationis compote indignum sit scelus atque flagitium, spiritum Christi blasphemiis & conviciis proscindere. Primum igitur abjicite nefariam istam animi levitatem, qua multi correpti, vix unquam in mentem & memoriam sibi venire patiuntur, quales sint, aut quibus rebus indigeant ad vitam vere beatam. Cogitate, quam venerabile, quam præstans Dei donum sit, si quidem humano generi caligine mentis oppresso & vitiis mancipato ipse, spiritus sui virtute, succurrere, illudque luci, vitæ & libertati restituere velit, quamque indignum homine sit facinus, de his gravissimis rebus, quamquam vel maxime eas nondum plena animi convictione percipiat, petulanter & ludicre sentire & loqui: ut hac ratione salutem verecundia quædam animo vestro erga verum divinitus patefactum incutiatur. Sed deinceps, cum hoc mentis statu jam præveniat vos Spiritus sancti gratia, ipseque vobis occurrat ad liberandam mentem a caligine & morte, ad preces confu-

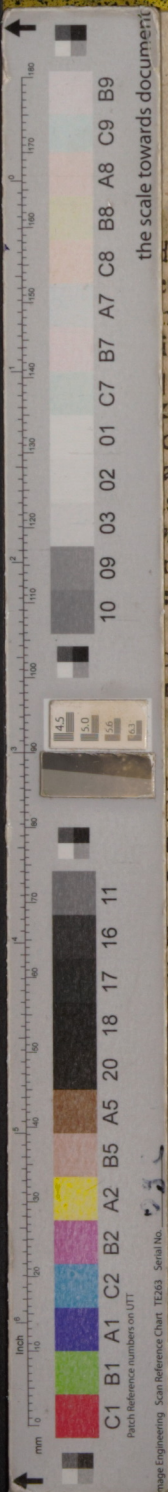
fugiendum est, & piis motibus, quos intercedente assidua verbi divini meditatione excitari intra vos sentitis, indulgendum, quo ista præpotenti Dei virtute & ad vividum miseræ vestræ sensum, & ad suavissimas evangelii consolationes percipiendas, Christumque amplectendum, perducamini. Hæ vero sunt dignæ his festis diebus curæ: quibus si occupati fueritis, facile evitabitis indignitates istas, quibus pseudochristiani hocce, beneficiis Spiritus sancti memoria recolendis destinatum tempus, ut alios festos dies, contaminare, & in variarum libidinum licentiam convertere solent. Hac denique ratione, divini spiritus salutarî regimini subiecti, istas notas animo & vitæ vestræ impressas habebitis, quibus unice veri Christi discipuli ab iis, qui sua culpa pereunt, sejuncti sunt & distinguuntur. ROM. VIII, 9. 1 JOA. IV, 13.

P.P.

SUB SIGILLO ACADEMICO
BUETZOVII
IPSI PENTECOSTES SOLEMNIBUS
MDCCLXIV.

the scale towards document

✻ ✻ ✻

11

christianam religionem extirpatam cupiunt, de virtute quadam supernaturali, quæ mentis et piisque motibus repleat, ad scripturæ fantasmata, ad vanos animi impetus impudenter incedendi naturali vi excitatos. Hi propterea qui Spiritus sancti sese gratia ad ea, quæ bonæ ferri credunt, nihilo putant meliores esse colluvie hominum, imaginationis lufibus ex animi correptorum. Cogitare nos jubent sibi & impetus ab omni ratione alienos, quos in Anglia primis præsertim temporibus excohibere nos habituros veram imaginem primo- genitam neque fieri posse affirmant, quin cuncta, de Spiritus divini ductu & virtute pollice- bantur ista admittat, atque hujus generis senten- tiam ducant & revolvantur *enthusiasmum*. Imorum christianorum nomini parcunt: atque sibi enthufiasmi reos agunt. Hos enim quum sacræ decretis de operationibus Spiritus sancti addictos, atque universam hominis salu- tionem unice ab efficaci Dei gratia suspen- di cupiunt, obtenturos sperant, totam scilicet mentem merum esse enthufiasmum, si alios in- stant adducere, istos primos ecclesiæ refor- mationis spiritu agitados fuisse. Malitiosis hisce in christianæ religionis hostium commoti- onem, dum propugnare religionem cupiunt, ut depellant enthufiasmi calumniam, qua- commodius faciliusque efficere possint, ni- hil, quidquam in religione christiana inesse, quibus positum haud sit. Atque hi quidem, quod ad dogmata nonnulla christianæ religio- nis atque contendunt, mysteria, i. e. res in- modum quodammodo excedentes, iis conti-
neri,

B 2